Araştırma Makalesi / *Research Article*

TÜRKİYE'DE İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE İÇİŞLERİ BAKANLARININ PROFİLİ (1920-2020)

Çağrı ÇOLAK*

ÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) açılışından dokuz gün sonra 2 Mayıs 1920 tarihinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2 Mayıs 2020 tarihi itibariyle yüzüncü yılını geride bırakmıştır. Bu bakanlık, yetki ve sorumluluk alanlarının önemi ve genişliği bağlamında yürütme organı içinde yer alan en kilit örgütlenmelerden biridir. İçişleri bakanı ise söz konusu örgütlenmenin hiyerarşik açıdan en üst konumdaki yetkilisidir. Literatürde milletvekilleri ve mahallî idare temsilcilerinin profiline ilişkin birçok araştırma bulunmasına rağmen içişleri bakanlarının profiline ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle, çalışmanın amacı, yüz yıllık süreçte, içişleri bakanlığı görevini üstlenen bakanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekillerine ilişkin verilerin toplanarak yorumlanması ve buradan hareketle içişleri bakanı profiline ilişkin değerlendirmelerde bulunulmasıdır. Ulaşılan bulgular, genel olarak içişleri bakanı profilinde gerontokratik, eril ve bürokratik unsurların ön planda olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bakan, Bakanlık, İçişleri Bakanı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cagricolak@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5806-9084

Makale Geliş Tarihi: 25.02.2021 / Makale Kabul Tarihi: 13.07.2021

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE MINISTRY OF INTERIOR AND THE PROFILE OF THE INTERIOR MINISTERS IN TURKEY (1920-2020)

ABSTRACT

Republic of Turkey Ministry of Interior, which was founded nine days after the opening of the Grand National Assembly of Turkey on 2nd May 1920, has left behind its centenary year on 2nd May 2020. This ministry is one of the key organizations in the executive body as the context of the importance and breadth of its areas of the authority and responsibility. The interior minister is also the highest hierarchical official of the organization. Although there are many studies on the profile of deputies and local administration representatives in the literature, there is no research on the profile of the interior ministers. Based on this deficiency, the purpose of the study is to collect and interpret data regarding the age, gender, educational status, occupation, birthplace, duration of office, ministerial experience in other ministries and designation styles of ministers who have assumed the duty of the interior ministry, and is to make evaluations on the profile of the interior minister. The findings show that gerontocratic, masculine and bureaucratic elements are at the forefront in the profile of the interior minister in general.

Keywords: *Minister, Ministry, Minister of Interior, Ministry of Interior, Turkey.*

GİRİŞ

Modern bürokrasilerin en kilit mekanizmalarından biri bakanlık örgütleridir. Bakanlıklar, adlarıyla müsemmâ yetki ve sorumluluk alanlarında yürütme mekanizmasının önemli organları olarak işlev görmektedir. Yetki ve sorumluluk alanı açısından yüksek derecede bir öneme sahip olmakla birlikte, söz konusu alanın adından anlaşılmaması açısından içişleri bakanlığı diğerlerinden ayrılmaktadır. Genellikle iç güvenlik, kamu düzeni ve asayiş alanlarıyla özdeşleştirilen içişleri bakanlığı, aslında herhangi bir bakanlık örgütü üzerine net bir şekilde tanımlanmamış olan tüm rolleri içermektedir. Nitekim tarihsel süreçte kurulan birçok bakanlığın içişleri bakanlığı bünyesinden çıkması, hatta bu nedenle söz konusu örgütün doğurgan bakanlık olarak değerlendirilmesi de bu durumun bir sonucudur.

İçişleri bakanlığının yetki ve sorumluluk alanına iç güvenlik, kamu düzeni ve asayişin yanı sıra il genel idaresinden genel kamu hizmetlerine, nüfus ve vatandaşlık işlemlerinden sivil savunma alanına, mahallî idareler üzerindeki vesayet yetkisinden trafik düzenlemelerine kadar birçok faaliyet girmektedir. Bu bağlamda içişleri bakanlığının faaliyet alanı en geniş ve önem derecesi en yüksek bakanlıklardan biri olduğu iddia edilebilir. Öte yandan, İçişleri Bakanlığına ilişkin bu değerlendirmeler, hem bakanlığın tarihsel gelişimini hem de görev yapan içişleri bakanlarının profilini incelenmeye değer kılmaktadır.

Literatürde yer alan ve belirli zaman dilimleri esas alınarak gerçekleştirilen profil araştırmalarında genellikle milletvekilleri, belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin incelendiği görülmektedir. Buna karşılık, herhangi bir bakanlıkta görev yapan bakanların araştırma nesnesi olarak incelendiği çalışmalara rastlanmamaktadır. Buradan hareketle, araştırmanın amacı yüz yıllık süreçte (1920 - 2020) içişleri bakanlığı görevini üstlenen bakanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekillerine ilişkin verilerin toplanarak yorumlanması ve bunların ışığında içişleri bakanı profiline ilişkin değerlendirmelerde bulunulmasıdır. Bu çerçevede ilk olarak söz konusu dönemde görev yapan yetmiş dört içişleri bakanına ilişkin verilere ulaşılmış, ardından veriler çeşitli kriterlere göre gruplara ayrılarak dağılım oranları elde edilmiş ve sonuç olarak dağılıma ilişkin bulgular üzerinden içişleri bakanı profili ve ortaya çıkan profilde etkili olan faktörler yorumlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde "bakan", "bakanlık" ve "içişleri bakanlığı" terimleri kavramsal bir çerçevede ele alınmış ve bu sözcüklerle aynı anlamda kullanılan Latince ve Arapça kökenli sözcüklere (*ministry / minister, nezâret / nâzır, vekâlet / vekil*) değinilmiştir. İkinci bölümde, içişleri bakanlığının Türkiye'deki tarihsel gelişimi; Sadâret Kethüdâlığı, Umur-ı Mülkiye Nezâreti, Dâhiliye Nezâreti, Dâhiliye Vekâleti ve İçişleri Bakanlığı dönemleri sırasıyla takip edilmek suretiyle Osmanlı mirasını da içerisine alacak şekilde açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmanın amacı, soruları, yöntemi, örneklemi ve bulgularına yer verilmiştir. Son olarak, 1920 - 2020 arasındaki yüz yıllık süreçte içişleri bakanlığı görevini icra eden yetmiş dört kişiye ilişkin sekiz farklı veri grubu analiz edilmiş ve ulaşılan bulgular çerçevesinde birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: BAKAN, BAKANLIK VE İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Bakanlar ve bakanlıklar, çağdaş demokrasilerde kilit roller üstlenen aktör ve kurumlardır. En basit ifadeyle, bir devletin yürütme mekanizmasındaki belirli kamu hizmetlerinden sorumlu kurumlara "bakanlık", söz konusu kurumların hiyerarşik açıdan en üst yetkilisine ise "bakan" adı verilmektedir. Bakan sözcüğü, Fransızcada "*ministre*" ve İngilizcede "*minister*"; bakanlık sözcüğü ise Fransızcada "*ministére*" ve İngilizcede "*ministry*" kavramlarına karşılık gelmektedir (Ergun, 2014: 21). Bu kavramların kökeni ise Latincedeki "*ministerium*" (hizmet ve görev) sözcüğüne dayanmaktadır. Buradan hareketle, bakanın, hizmetkâr bir aktörü; bakanlığın ise hizmet eden bir kurumu simgelediği ifade edilebilir.

Öte yandan, Türk idare tarihinde "bakan - bakanlık" sözcüklerinin yerine "nâzır - nezâret" ve "vekil - vekâlet" kavramları kullanılmıştır. Arapça "*nizārat*" (نظارة) kökünden gelen nezâret sözcüğü, "seyretme, bakma, gözetim ve denetim" anlamlarına gelmektedir. Aynı kökten gelen nâzır sözcüğü ise bu eylemlerde bulunan (nezâret eden ve bakan) kişilere verilen isimdir. Vekâlet ve vekillik ise Arapçada "vekil olma" anlamına gelen "wakālat" (وكالة) ve "güvenme, güvene dayalı bir iş üstlenme ve görev alma" anlamına gelen "wukūl" (وكول) sözcüklerinden türemiştir. Bu açıdan vekâlet, bakma ve gözetme işlevinin bir başkası adına yürütüldüğü kurumu; vekil ise bu işlevi yerine getiren kurumun en yetkili aktörünü sembolize etmektedir.

Bakanlıklar feodal dönemin sona ermesinin ardından merkezî ve güçlü idarelerin kurulmasıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu açıdan kamu hizmetlerini mevzuat çerçevesinde örgütlü bir biçimde yerine getirmek üzere oluşturulan bakanlık tipi örgütlenme modelinin kökenleri İngiltere ve Fransa deneyimlerine dayanmaktadır. Bu deneyimler, tarihsel süreç içerisinde diğer birçok ülkeye ilham kaynağı olmuş ve bu çerçevede çağdaş yürütme mekanizmaları tesis edilmiştir. Çağdaş devletlerde yürütme gücünün temel örgütlenme biçimi bakanlıktır. Bu bağlamda bakanlık, bir devlette merkezî idare işlevleri açısından belli bir bütünlük, benzerlik ve tamamlayıcılık gösteren ve diğer işlevlerden ayrılabilen bir öbeğin yürütüldüğü üst ve kapsayıcı örgüt olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2014: 23). İşlevlerdeki bütünlük, benzerlik ve tamamlayıcılığa ilişkin sınıflandırmalar, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilme potansiyeli taşımaktadır. Çünkü bu işlevlere yönelik beklenti ve önceliklerde idari ve siyasi kültür önemli bir parametredir. Diğer bir ifadeyle, bir ülkedeki yürütmeye ilişkin işlevlerin sınıflandırılması ve bu çerçevede ilgili bakanlığın yetkilendirilmesinde siyasi, sosyolojik, ekonomik, kültürel ve tarihsel nedenler birlikte rol oynamaktadır. Kuşkusuz, bunun yanı sıra güncel koşullar da bakanlıkların oluşumunda yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Üstelik güncel koşulların ve değişen yaşam dinamiklerinin kamu hizmetini ve bu hizmete yönelik vatandaş beklentilerini doğrudan etkilediği düşünüldüğünde, hizmet etme amacıyla oluşturulan bu yapıların da söz konusu etkiden muaf tutulamayacağı rahatlıkla iddia edilebilir. Kısacası, hükümetlerin veya bakanlıkların bir araya gelmesiyle oluşturulan kabinelerin kompozisyonu, tarihsel, siyasi ve güncel koşulların sentezi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Örneğin; Türkiye'de tarihsel süreçte bakanlık sayısının değişken bir seyir izlediğine tanıklık edilmiştir. Tek Parti döneminde (1923 - 1946) en fazla on üç olan bakanlık sayısı, işlevsel zorunluluklar ve devletin görev ve yetki alanının genişlemesi sonucunda artış göstermiştir. 1946'dan sonra hem çok partili döneme hem de devlet bakanlığı[1] uygulamasına geçiş ile birlikte bakanlık sayısı hızla artmıştır.

[1] Bakanlıklar, icracı ve icracı olmayan bakanlıklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan icracı olanlar dışişleri, içişleri, maliye, milli eğitim, bayındırlık vb. alanlarda faaliyet yürüten hizmet bakanlıklarıdır. İcracı olmayan bakanlıklar ise herhangi bir hizmet alanında faaliyet yürütmekten ziyade eşgüdümü sağlamakla görevli olan ve hizmet örgütleri olmayan bakanlıklardır (Bozkurt, 2014: 23-4). Devlet bakanlığı, icracı olmayan ve eşgüdümle sorumlu bir bakanlık olarak formüle edilmiştir. İlk kez İsmet İnönü Hükümeti tarafından 08.02.1937 tarihinde çıkarılan "3117 sayılı Devlet Dairelerinin Vekâletlere Tefriki ve Siyasi Müsteşarların Vazifeleri Hakkında Kanun"da düzenlenen devlet bakanlığı uygulaması, 01.12.1937 tarihinde Celal Bayar Hükümeti tarafından çıkarılan 3271 sayılı Kanun

Ancak bu artışın her zaman işlevsel zorunluluklardan kaynaklandığını öne sürmek güçtür. Çoğu zaman da bakanlıkların bölünmeleri, birleştirilmeleri ve devlet bakanlıklarının sayısı siyasi paylaşıma ilişkin pazarlıklar neticesinde belirlenmiştir (Bozkurt, 2014: 24-5). Özellikle 1970'li yıllarda koalisyon hükümetlerinin iş başına gelmesi, devlet bakanlığı sayısının ona, toplam bakanlık sayısının ise otuz dörde kadar yükselmesine yol açmıştır (Lamba vd., 2014: 183-4). Hatta 1990'lı yıllardaki koalisyon hükümetlerinde bu alandaki rekor kırılarak devlet bakanlığı sayısı yirmiye, toplam bakanlık sayısı ise otuz yediye çıkmıştır (Tunç, 2019: 227). Buradan hareketle, koalisyonu oluşturan siyasi partilerin sayısı ile söz konusu hükümetteki bakanlık sayıları arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu iddia edilebilir. Dolayısıyla, bakanlıkların birleştirilip, bölünmesi veya yeni bakanlıkların kurulması, yalnızca gereksinimlerin ürünü olarak gerçekleşmemektedir.

Bakanlıklar, genel olarak devlet aygıtının sorumluluğu altında bulunan kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde faaliyet alanlarına göre uzmanlaşmış ve örgütlenmiş bölümlerdir (Saylam ve Öktem, 2015: 6). Bu bölümlerin en yetkili aktörleri ise bakanlardır. Bu yönüyle bakanlar, bir devlette yürütme işlevini ifa eden ve eğitim, sağlık, içişleri, dışişleri, adalet, maliye, çevre, milli savunma, teknoloji vb. kamu hizmeti alanlarından birinde yetkili olan bakanlıklara atanan siyasi açıdan en üst düzeydeki kişilerdir (Altunok, 2018: 48). Hükümetin veya kabinenin bir üyesi olarak yürütme organının genel siyasetinin yürütülmesine katılması bağlamında siyasi bir rol üstlenen bakanlar, aynı zamanda bakanlık idaresinin hiyerarşik açıdan en üst düzey yetkilisi ve amiri olarak da idari bir role sahiptir (Parlak, 2011: 50). Bakanlardan oluşan kurula ise kabine (*cabinet*) adı verilmektedir. Kabineler, yürütme organında kolektif süreçlere duyulan idari ve siyasi ihtiyacı yansıtmaktadır (Heywood, 2012: 280).

Bakanlıklar içerisinde yetki ve sorumluluk alanı en geniş olanı içişleri bakanlığıdır. Birçok bakanlığın yetki ve sorumluluk alanı isminden anlaşılabilmektedir. Örneğin; maliye, adalet, savunma. Oysa içişleri bakanlığı (*ministry of interior*) başka bir bakanlığın ya da organın işlev alanına girmeyen her

ile son bulmuştur. İlk uygulamanın kısa ömürlü olmasında kamu kuruluşlarının henüz eşgüdüm gerektirecek seviyede karmaşıklık barındırmaması da etkilidir (Karaer, 1990: 53). Ancak bundan yaklaşık dokuz yıl sonra, 13.09.1946 tarihinde 4951 sayılı Kanun ile devlet bakanlığı uygulamasına tekrar geçilmiş ve hatta söz konusu uygulama 2011 yılına kadar varlığını sürdürmüştür (Tunç, 2019: 224).

alanda sorumlu olması nedeniyle sınırları en geniş olan bakanlıktır (Karaer, 1990: 48). Buradan hareketle, içişleri bakanlığı, devletin süregelen ve rutin hizmetleri arasında başka bir bakanlığa bırakılmamış hizmetleri yürütmekle sorumlu olan bakanlık olarak tanımlanabilir. Hatta yeni kurulan birçok bakanlığın, genellikle içişleri bakanlığının yürüttüğü hizmetlerin devredilmesi ile oluşturulduğu ifade edilebilir (Lamba vd., 2014: 175).

Her ne kadar diğer bakanlıklardaki gibi, ismi üzerinden faaliyet alanının anlaşılması zorsa da, içişleri bakanlığı genel olarak ülkenin iç güvenliğini ve asayişini sağlamak amacıyla kurulan ve bağlı kuruluşlarıyla kamu düzenini koruyan örgüttür. İllerin genel idaresini düzenlemekle birlikte, ayrıca vesayet makamı olarak mahallî idareler üzerinde denetimi sağlama, kamu hizmetlerinin etkinliği, ülke birliği ve özerkliğin kötüye kullanılmaması konularında gerekli tedbirleri alma sorumluluğuna sahiptir. Yine nüfus ve vatandaşlık işlemlerini yerine getirmek, göç olgusuna ilişkin politikaları uygulamak ve ilgili kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak, olası savaş ve doğal afet konularında sivil savunma hizmetlerini yürütmek gibi önemli görevleri de yerine getiren bir bakanlıktır (Bulut vd., 2019: 425).

2. İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde merkezî ve mahallî idarelerde sürdürülen idari reform uygulamaları, birçok yönden Cumhuriyet'e devreden bir miras niteliği taşımaktadır. Bu açıdan bugünkü anlamda Bakanlar Kurulu ve İçişleri Bakanlığının kökenleri de söz konusu dönemin ruhunu yansıtmakta ve modernleşme çabalarının bir ürünü olarak kabul edilmektedir (Çolak, 2016: 413).

Modernleşen Türkiye'nin tarihindeki ilk kapsamlı ve bilinçli reform hamlelerinin, 1789'da III. Selim'in tahta çıkmasıyla başladığı kabul edilmektedir. İlk etapta askerî alanda başlayan bu çabalar, kısa süre içerisinde daha geniş alanlara yayılmıştır. III. Selim döneminde Avrupa'da sürekli elçiliklerin kurulması ve bu sayede hariciye memurlarının elde ettikleri bilgiler çerçevesinde Batı'nın analiz edilmesi, modernleşme serüveni açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Bunu bir süre sonra, II. Mahmud döneminde Avrupa'ya öğrenci ve memur gönderilmesi ve yabancı dil bilen genç diplomat ve memurlarla devletin idari yapısının yeniden düzenlenmesi takip etmiştir (Lewis, 2010: 125). Nitekim Osmanlı devlet

teşkilatı içinde idare organındaki en esaslı değişiklikler, II. Mahmud zamanında gerçekleştirilmiştir.

Islahatçı bir padişah olarak bilinen II. Mahmud'un idari örgütlenme açısından ortaya çıkardığı değişiklikler, yeni ve modern bir bürokrasi kurmak suretiyle merkezî idareyi güçlendirme hedefine hizmet etmektedir (Karpat, 2013: 42). Ayrıca II. Mahmud döneminden sonra da bu çabalar artarak devam etmiş ve kurulan modern bürokraside yer alacak mülkiye memurlarının eğitimi için çeşitli yönetici okulları açılmıştır. Bunların en tanınmışları 1859'da kurulan "Mekteb-i Mülkiye" ile 1868'de kurulan ve takip ettiği Fransız müfredatı sayesinde diplomatik kariyer için önemli merkez hâline gelen "Galatasaray Lisesi"dir (Findley, 2014: 91). Devlet dairelerine vasıflı personel yetiştirmek için kurulan diğer eğitim kurumları arasında ise "Mekteb-i Maarif-i Adliye" (1839), "Mekteb-i Ulum-ı Edebiyye" (1839), "Darü'l-Maarif Mektebi" (1849) ve "Mekteb-i Maarif-i Aklam" (1862) gibi modern okullar yer almaktadır.

Türk modernleşmesinin en ayırt edici özelliğinin mümkün olan en kısa yoldan "devleti kurtarmak projesi" olması ve ardındaki temel motivasyonda da "devletin bekası" idealinin yer alması, bakanlık tipi örgütlenmenin kökleri açısından birtakım fikirler vermektedir (Bal ve Çolak, 2017: 438). Saylam (2017: 24), bu fikirleri şu şekilde özetlemektedir:

Modernleşmenin yansıması olarak bakanlık tipi örgütlenme rasyonel mit veya örgütsel reçete olarak hizmet etmiştir. Devlet, temelde verimlilik sağlamak yerine dışarıda meşruiyeti yüksek, kurumsallaşmış, modern ve rasyonel bir mit olarak bakanlık tipi örgütlenme biçimini, hayatta kalmak ve meşruiyet kazanmak için sistemine dâhil etmiştir. Bu durum içerde türbülansı azaltmış, istikrar ve güven sağlamış, öğrenme ile ilgili maliyetleri azaltmış ve örgütlenme biçiminin sorgulanmamasına yol açmıştır.

İçişleri Bakanlığının Türkiye'deki tarihsel gelişimi, genel olarak "Osmanlı" ve "Cumhuriyet" olmak üzere iki dönemde incelenmektedir.

2.1. Osmanlı Döneminde İçişleri Bakanlığı

Klasik dönem Osmanlı idari yapılanmasında ülke içinde huzur ve güvenliğin sağlanması ve bunun için görevliler tayin edilmesi sadrazamın sorumluluk alanları

arasında yer almıştır. Bu dönemde sadrazamın üstlendiği işlerin büyük bölümünün organizasyonu, takibi ve sonuçlandırılması, "güvenilen ve bir yeri idare eden memur" anlamına gelen "kethüdâ"nın yetkisi içine girmiştir (Bulut vd., 2019: 426-7). Dolayısıyla henüz modern anlamda bakanlık örgütlenmesi uygulamaya geçmeden önce içişlerinden sorumlu örgütlenmenin "Sadâret Kethüdâlığı" kurumu olduğu söylenebilir. Bu kurumda kethüdâya bağlı çeşitli askerî, idari ve adlî makamların Bâbıâli nezdindeki işlerini takip etmek ve kurumlar arası eşgüdümü sağlamaktan sorumlu çok sayıda görevli de çalışmıştır (İpşirli, 1993: 414). Görev listelerinin hazırlanmasında, atama ve tayinlerin görevlilere bildirilmesinde sadâret kethüdâsı, sadrazama yardımcı olmuştur (Terzi, 2015: 199).

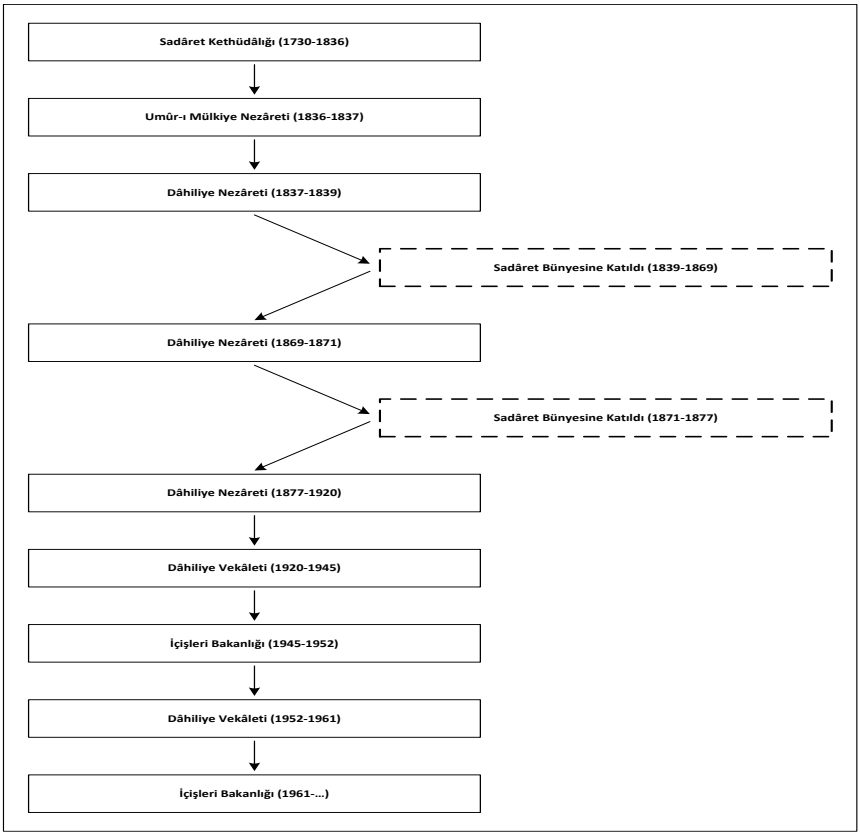
II. Mahmud döneminde merkezî idarenin güçlendirilmesi ve modern bir bürokrasi aygıtının tesis edilmesi amacıyla bakanlık tipi örgütlenmeye geçilmiş ve 1836'da mülki işlerden sorumlu Sadâret Kethüdâlığı kurumu "Umur-ı Mülkiye Nezâreti"ne dönüştürülmüştür (Çolak, 2016: 409). Tüm içişlerinden sorumlu olan bu makam bir yıl sonra 1837'de "Dâhiliye Nezâreti" adını almıştır (Ortaylı, 2010: 222). Nezâret; genel olarak güvenliğin sağlanması, sanayinin geliştirilmesi, gümrüklere ilişkin hususların idare edilmesi gibi hizmetlerin temel organı olarak formüle edilmiştir (İpşirli, 1993: 414). Bununla birlikte, Ortaylı (2014: 143), II. Mahmud dönemindeki merkezî idare örgütünün büyük ölçüde klasik dönemdeki yapısını koruduğunu, yalnızca yeni isimlerle Avrupa modelinin taklit edildiğini iddia etmektedir.

II. Mahmud'un temellerini attığı merkezî idare örgütü, Tanzimat döneminde de ilkece korunarak geliştirilmiştir (Sencer, 1984: 47). Ancak yine de nezâretin müstakil bir birim olarak varlığı sürekli olmamıştır. 1839 - 1869 yılları arasındaki otuz yıllık dönem ile 1871 - 1877 yılları arasındaki altı yıllık dönemde nezâret, müstakil olarak faaliyetlerini sürdürememiş ve sadâret bünyesinde görev yapmak durumunda kalmıştır (Başa, 2015: 21).

Dâhiliye Nezâreti, 1877 yılında yeniden kurulmuştur[2] (Sencer, 1984: 65). Ancak Maliye Nezâretinden sonra sivil bürokrasinin en yüksek bütçesine sahip nezâret olmasına ve bürokrasinin en geniş insan kaynağını bünyesinde barındırmasına rağmen, uzun süre bir teşkilat yasasının bulunmayışı, nezâretin

[2] Kuruluş kararnamesinde yalnızca nâzırın atanması değil, aynı zamanda yetki ve görevleri belirlenmiş ve vilayetler, doğrudan bu bakanlığa bağlanmıştır (Bulut, 2019: 428)

tanımlanması ve iç teşkilatının anlaşılmasını önemli ölçüde güçleştirmiştir. Bu sorun 1913 yılında çıkarılan "Dâhiliye Nezâreti Teşkilatı Hakkında Nizamname[3]" ile büyük ölçüde çözülmüş ve nezâretin teşkilat yapısı önemli oranda açıklığa kavuşmuştur (Başa, 2015: 22). Bunun sonucunda Dâhiliye Nezâreti, imparatorluğun sona ermesine kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Şekil 1. İçişleri Bakanlığının Tarihsel Gelişimi

2.2. Cumhuriyet Döneminde İçişleri Bakanlığı

Osmanlı'nın son döneminde döneminde bakanlıklar "nezâret" terimiyle adlandırılmıştır. TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılmasının ardından ise bakanlık için vekâlet kavramı kullanılmıştır. 2 Mayıs 1920'de "İcra Vekilleri Heyeti"ni

[3] Bu düzenlemeyle birlikte Dâhiliye Nezâretinin kurumsallaşma anlamında çok önemli bir genişlemeye uğradığı, nispeten kalabalık hizmet, destek, denetim ve danışma üniteleriyle kendine özgü bir yapılanma ve bürokratik kültür oluşturmaya başladığı görülmüştür (Başa, 2015: 22).

(Bakanlar Kurulu) düzenleyen "3 sayılı Kanun" ile Dâhiliye Vekâleti kurulmuştur. Bu vekâletin temel sorumluluk alanları ise iç düzen, güvenlik ve mülki idaredir. Öte yandan, Kanunun yetki alanı açısından getirdiği en önemli yeniliklerden biri, Osmanlı döneminde Dâhiliye Nezâreti bünyesinde yer alan sağlık işlerinin ayrı bir bakanlıkta örgütlenmesidir. İkincisi ise posta ve telgraf teşkilatının ilk kez dâhiliye ile ilişkilendirilmesidir (Başa, 2015: 24). Ayrıca Dâhiliye Vekâletinin yetki alanına zamanla nüfus, vatandaşlık, mübadele, imar ve iskân işleri de eklenmiştir. 1930 yılına kadar 1913 tarihli nizamname ile idare edilen Dâhiliye Vekâleti hakkındaki ilk teşkilat kanunu "1624 Sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun"dur. Bu Kanun çerçevesinde vekâletin merkez teşkilatı şu birimlerden oluşmaktadır: Müsteşarlık, Hususi Kalem, Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği, Mahallî İdareler Umum Müdürlüğü, Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü, Teftiş Heyeti Reisliği, Vilayetler İdaresi Umum Müdürlüğü, Umum Jandarma Komutanlığı. Aynı yıl çıkarılan "1700 sayılı Dâhiliye Memurları Kanunu" ise birçok açıdan vekâlet teşkilatlanmasında tamamlayıcı bir işlev görmüştür.

1930 - 1946 yılları arasında Dâhiliye Vekâleti, devletin yürütme mekanizmasının merkezinde konuşlandırılmıştır (Çapar, 2015: 147). Özellikle 1936 yılında yayımlanan genelgeyle Dâhiliye Vekâleti ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin birleştirilmesi ve buradan hareketle Dâhiliye Vekilinin aynı zamanda partinin genel sekreteri olması, parti - devlet bütünleşmesinde vekâletin önemli rolünü de gözler önüne sermektedir. Üstelik bu düzenlemeler sonucunda taşrada görev yapan valiler de aynı zamanda parti il başkanı görevi üstlenir hâle gelmişlerdir (Tekin ve Okutan, 2011: 102). 1945 yılına gelindiğinde vekâlet, "4695 Sayılı Kanun"un anayasanın dilini arılaştırıcı hükümleri uyarınca "İçişleri Bakanlığı" adını almıştır.[4] 1946 - 1960 döneminde ise çok partili siyasi hayata geçişle birlikte Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün idari reform çalışmaları, mülki idare reformları, mahallî idarelere ilişkin yenilikler ve afet yönetimindeki düzenlemeler ile bakanlık teşkilatı açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır (Bulut vd., 2019: 431). Bu dönemin yasal mevzuat açısından en önemli belgesi, 1949'da çıkarılan "5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu"dur. Bu Kanunla birlikte illerin idaresinde aşırı merkeziyetçiliğin yol açacağı olumsuzluklardan kaçınmak için yetki genişliği

[4] Dâhiliye Vekâletinin ismi 1945 yılında çok kısa bir süre "Dâhiliye Bakanlığı" olarak kabul edilmiş ve daha sonra İçişleri Bakanlığına dönüştürülmüştür (Çapar, 2015: 144).

ilkesi getirilmiştir (Yıldırım, 2015: 271). Öte yandan, Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle anayasanın dili açısından 1945 yılındaki değişiklikten önceki hâle dönülmesi için "5997 sayılı Kanun" çıkarılmış ve bu çerçevede İçişleri Bakanlığının ismi yeniden Dâhiliye Vekâleti olmuştur.

27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'nin ardından ilan edilen 1961 Anayasasında yeniden İçişleri Bakanlığı adıyla düzenlenen bakanlık, bu dönemde yaşanan önemli ekonomik, toplumsal ve siyasi gelişmelerden etkilenmiştir. Bunun sonucunda bakanlığın merkez ve taşra teşkilatında geleneksel devlet hizmetlerinin yanı sıra ekonomik kalkınma eksenli vatandaş beklentilerini karşılamaya dönük birimler (planlama ve eşgüdüme ilişkin) oluşturulmuştur (Demir, 2015: 326). 1960 - 1980 yılları arasında anayasa değişikliği ile devlet teşkilat yapısı da değişmiş ve böylece bakanlığın yetki ve sorumluluk alanları güncelleştirilmiştir. Yayımlanan tüzük ve yönetmeliklerin içerik sahası oldukça geniştir. Toplum zabıtası, film ve senaryo denetleme, emniyet örgütü disiplini, teftiş kurulu çalışması, jandarma subay sicil işleri, valilik kuruluş ve çalışma ilkeleri ve limanların güvenliği gibi birçok alanda yönetmelik ve tüzük çıkartılmıştır (Bulut vd., 2019: 433). Yine Merkezî Hükümet Araştırma Projesi ve kısa süreli Yerel Yönetimler Bakanlığı uygulaması da bu döneme tekabül etmektedir.

12 Eylül 1980'de yine bir askerî darbenin gerçekleşmesi ve öncekine nazaran ordunun daha fazla süre idarede kalması, İçişleri Bakanlığı teşkilatında önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. 1982 Anayasasının ilanından üç yıl sonra 1985'te "3152 Sayılı Kanun" çıkarılarak bakanlık teşkilatının hâlâ birçok açıdan geçerli olan omurgası inşa edilmiştir (Aslantaş ve Demir, 2015: 453). 1980-2018 yıllarını kapsayan dönemde İçişleri Bakanlığı teşkilat, görev ve sorumluluklarının en fazla düzenlemeye uğradığı dönemler ise doğal olarak istikrarlı hükümetlerin iktidar olduğu Askerî İdare (1980 - 1983), Anavatan Partisi (1983 - 1991) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2002 - 2018) dönemleri olmuştur (Aslantaş ve Demir, 2015: 618). Son olarak, 2018'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Modelinin öngörüldüğü anayasa değişikliği ile birlikte İçişleri Bakanlığı, ilk kez oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Kabinesinde yer almıştır. Türkiye'de İçişleri Bakanlığının görev ve yetkileri 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 8. bölümünün 254. maddesinde şu şekilde sıralanmaktadır (1 Nolu CBK, 2018: 135):

- Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi

ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak,

- Sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak,
- Karayollarında trafik düzenini sağlamak ve denetlemek,
- Suç işlenmesini önlemek, suçluları takip etmek ve yakalamak,
- Her türlü kaçakçılığı men ve takip etmek,
- Yurdun iç politikasına, il ve ilçelerin genel ve özel durumları ile ilgili değerlendirmeler yapmak ve Cumhurbaşkanına tekliflerde bulunmak,
- Ülkenin idari bölümlere ayrılması, il ve ilçelerin genel idarelerini düzenlemek,
- Nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini yürütmek,
- Pasaport hizmetlerini yürütmek,
- Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Günümüzde bakanlığın temel teşkilat yapısı dışında bağlı kuruluşları Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığıdır. Bununla birlikte, dinamik yapısı ve değişen toplumsal beklentiler dikkate alındığında sosyal hayatın birçok yönüyle ilgili olan İçişleri Bakanlığının, gelecekte de birtakım yeni teşkilatları bünyesine katacağı ifade edilebilir (Bulut vd., 2019: 443).

3. İÇİŞLERİ BAKANI PROFİLİNE İLİŞKİN ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, TBMM'nin açılışından dokuz gün sonra 2 Mayıs 1920 tarihinde kurulmuş ve 2 Mayıs 2020 tarihi itibariyle yüzüncü yılını geride bırakmıştır. Bu araştırmada yüz yıllık süreçte içişleri bakanlığı görevini üstlenen bakanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekillerine ilişkin verilerin toplanarak yorumlanması ve buradan hareketle içişleri bakanı profiline ilişkin değerlendirmelerde bulunulması amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın amacı çerçevesinde formüle edilen araştırma soruları aşağıda sıralanmaktadır:

- İçişleri bakanlarının görev yaptıkları süredeki yaş ortalamaları dağılımı nasıldır?
- Yaş ortalaması bağlamında belirgin bir şekilde öne çıkan dönemler hangileridir?
- İçişleri bakanlarının cinsiyet dağılımı nasıldır?
- Bakanlığın görev alanının cinsiyet dağılımındaki rolü nedir?
- İçişleri bakanlarının eğitim durumu dağılımı nasıldır?
- Bakanların eğitim durumu dağılımına etki eden faktörler nelerdir?
- İçişleri bakanlarının meslek dağılımı nasıldır?
- Bakanların meslek dağılımına etki eden faktörler nelerdir?
- İçişleri bakanlarının doğum yeri dağılımı nasıldır?
- Doğum yeri dağılımı açısından öne çıkan bölge ve iller hangileridir?
- Doğum yeri dağılımıyla farklı iktidar dönemleri arasında belirgin ilişkiler var mıdır?
- İçişleri bakanlarının görev süresi dağılımı nasıldır?
- Görev süresi bağlamında belirgin bir şekilde öne çıkan dönemler hangileridir?
- İçişleri bakanlarının diğer bakanlıklarda bakanlık görevi ifa etmelerine ilişkin dağılım nasıldır?
- İçişleri bakanları, bu bakanlığın dışındaki hangi bakanlıklarda daha çok görev icra etmiştir?
- İçişleri bakanlarının atanma şekli dağılımı nasıldır? Meclis dışı atamalarda hangi faktörler etkili olmuştur?

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada içişleri bakanı profili için sekiz veri grubu (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimi ve atanma şekli) belirlenmiştir. İlk olarak İçişleri Bakanlığı resmi internet sitesi "*icisleri.gov.tr*" adresinden bakanların ismi ve görev sürelerine ilişkin veriler toplanmış, ardından elde edilen isimler "*biyografya.com*" adlı biyografi hizmeti veren internet adresinde aratılarak veri seti oluşturulmuştur. Son olarak, veriler çeşitli kriterlere göre gruplara ayrılarak dağılım oranlarına ulaşılmış ve bu oranlar üzerinden araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır.

3.4. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi ise Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. TBMM'nin Açılmasından İtibaren Görev Yapan İçişleri Bakanları

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
1	Abdulkadir Cami BAYKUT	03.05.1920 / 13.07.1920
2	Hakkı Behiç BAYİÇ	17.07.1920 / 07.08.1920
3	Nazım Resmor ÖZTELLİ	04.09.1920 / 06.09.1920
4	İbrahim Refet BELE	06.09.1920 / 21.03.1921 30.06.1921 / 05.08.1921
5	Ataullah ATALAY	21.04.1921 / 30.06.1921
6	Ali Fethi OKYAR	10.10.1921 / 04.10.1922 14.08.1923 / 24.10.1923
7	Ahmet Ferit TEK	30.10.1923 / 21.05.1924
8	Mehmet Recep PEKER	21.05.1924 / 05.01.1925 17.08.1942 / 20.05.1943
9	Mehmet Cemil UYBADİN	06.01.1925 / 02.11.1927
10	Şükrü KAYA	02.11.1927 / 11.11.1938
11	İbrahim Refik SAYDAM	11.11.1938 / 25.01.1939
12	Faik ÖZTRAK	26.01.1939 / 07.05.1942
13	Ahmet Fikri TÜZER	07.05.1942 / 16.08.1942
14	Mustafa Hilmi URAN	21.05.1943 / 06.08.1946
15	İbrahim Şükrü Sökmen SÜER	07.08.1946 / 05.09.1947
16	Münir Hüsrev GÖLE	05.10.1947 / 16.01.1949
17	Mehmet Emin ERİŞİLGİL	17.11.1949 / 22.05.1950
18	Ruknettin NASUHİOĞLU	22.05.1950 / 08.09.1951
19	Halil İbrahim ÖZYÖRÜK	09.08.1951 / 20.11.1951
20	Fevzi Lütfi KARAOSMANOĞLU	22.11.1951 / 07.04.1952
21	İbrahim Ethem MENDERES	01.08.1952 / 17.05.1954 30.09.1955 / 12.10.1956
22	Namık GEDİK	17.05.1954 / 10.09.1955 12.10.1956 / 27.05.1960
23	Muharrem İhsan KIZILOĞLU	28.05.1960 / 06.02.1961
24	Ali Nasir ZEYTİNOĞLU	06.02.1961 / 20.11.1961
25	Ahmet TOPALOĞLU	20.11.1961 / 26.06.1962
26	Kemal Sahir KURTOĞLU	26.06.1962 / 10.10.1962

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
27	Hıfzı Oğuz BEKATA	17.10.1962 / 04.10.1963
28	İlyas SEÇKİN	19.10.1963 / 26.12.1963
29	Orhan ÖZTRAK	26.12.1963 / 20.02.1965
30	İsmail Hakkı AKDOĞAN	20.02.1965 / 30.07.1965
31	İzzet GENER	29.07.1965 / 28.10.1965
32	Mehmet Faruk SÜKAN	27.10.1965 / 30.07.1969
33	Salih Ragıp ÜNER	30.07.1969 / 03.11.1969
34	Haldun MENTEŞOĞLU	03.11.1969 / 26.03.1971
35	Hamdi ÖMEROĞLU	26.03.1971 / 13.12.1971
36	Hasan Ferit KUBAT	31.12.1971 / 16.04.1973
37	Mukadder ÖZTEKİN	16.04.1973 / 26.01.1974 17.11.1974 / 31.03.1975
38	Oğuzhan ASİLTÜRK	26.01.1974 / 17.11.1974 31.03.1975 / 10.04.1977
39	Ahmet Sabahattin ÖZBEK	10.04.1977 / 21.06.1977
40	Mustafa Necdet UĞUR	21.06.1977 / 21.07.1977
41	Korkut ÖZAL	21.07.1977 / 05.01.1978
42	İrfan ÖZAYDINLI	05.01.1978 / 02.01.1979
43	Hasan Fehmi GÜNEŞ	13.01.1979 / 05.10.1979
44	Vecdi İLHAN	08.10.1979 / 12.11.1979
45	Mustafa GÜLCÜGİL	12.11.1979 / 21.07.1980
46	Orhan EREN	04.08.1980 / 12.09.1980
47	Selahattin ÇETİNER	21.09.1980 / 13.12.1983
48	Ali TANRIYAR	13.12.1983 / 26.10.1984
49	Yıldırım AKBULUT	26.10.1984 / 16.09.1987
50	Ahmet Kemal SELÇUK	16.09.1987 / 22.12.1987

Sıra	Ad-Soyad	Görev Süresi
51	Mustafa KALEMLİ	22.12.1987 / 31.03.1989 24.06.1991 / 26.08.1991
52	Abdulkadir AKSU	31.03.1989 / 24.06.1991 19.11.2002 / 07.05.2007
53	Sabahattin ÇAKMAKOĞLU	30.08.1991 / 21.11.1991
54	İsmet S EZGİN	22.11.1991 / 25.06.1993
55	Beytullah Mehmet GAZİOĞLU	25.06.1993 / 25.10.1993
56	Nahit MENTEŞE	25.10.1993 / 01.11.1995
57	Teoman ÜNÜSAN	01.11.1995 / 07.03.1996
58	Ülkü Gökalp GÜNEY	07.03.1996 / 16.06.1996
59	Mehmet Kemal AĞAR	26.06.1996 / 08.11.1996
60	Meral AKŞENER	08.11.1996 / 30.06.1997
61	Murat BAŞESGİOĞLU	30.06.1997 / 05.08.1998
62	Kutlu AKTAŞ	05.08.1998 / 11.01.1999
63	Cahit BAYAR	11.01.1999 / 29.05.1999
64	Sadettin TANTAN	29.05.1999 / 06.06.2001
65	Rüştü Kazım YÜCELEN	06.06.2001 / 01.08.2002
66	Muzaffer ECEMİŞ	06.08.2002 / 19.11.2002
67	Osman GÜNEŞ	08.05.2007 / 29.08.2007 10.03.2011 / 07.07.2011
68	Beşir ATALAY	29.08.2007 / 10.03.2011
69	İdris Naim ŞAHİN	07.07.2011 / 25.01.2013
70	Muammer GÜLER	26.01.2013 / 26.12.2013
71	Efkan ALA	26.12.2013 / 07.03.2015 25.11.2015 / 01.09.2016
72	Sebahattin ÖZTÜRK	07.03.2015 / 29.08.2015
73	Selami ALTINOK	29.08.2015 / 25.11.2015
74	Süleyman SOYLU	01.09.2016 / ...

(**Kaynak:** icisleri.gov.tr).

3.5. Araştırmanın Bulguları

İçişleri bakanı profili için belirlenen yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, doğum yeri, görev süresi, bakanlık deneyimi ve atanma şekline ilişkin analizler aşağıda ayrı başlıklarda ele alınmıştır.

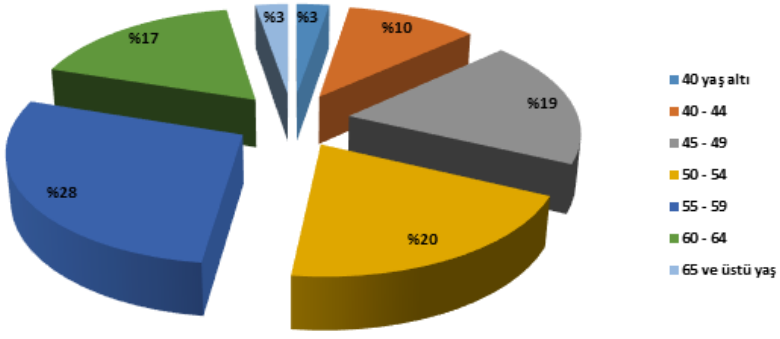
3.5.1. Yaş

İçişleri bakanı profili açısından incelenen ilk değişken yaştır. 1920 - 2020 yılları arasını kapsayan yüz yıllık süreçte görev yapan farklı yetmiş dört içişleri bakanının görev sürelerindeki yaş ortalamalarına ilişkin dağılım Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. İçişleri Bakanlarının Görev Sürelerindeki Yaş Ortalamalarına İlişkin Dağılım Tablosu

Yaş Aralığı	*Bakan Sayısı*	*Yaş Aralığı*	*Bakan Sayısı*	*Yaş Aralığı*	*Bakan Sayısı*	*Yaş Aralığı*	*Bakan Sayısı*
40 yaş altı	2	45 - 49	14	55 - 59	21	65 ve üstü yaş	2
40 - 44	8	50 - 54	15	60 - 64	13		

Tablo 2'deki verilerden hareketle, içişleri bakanlarının görev sürelerindeki yaş ortalaması dağılımında 55 - 59 yaş arasının %28, 50 - 54 yaş arasının %20, 45 - 49 yaş arasının %19 ve 60-64 yaş arasının %17'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir (Grafik 1). Bu oranlar, Türk siyasetindeki gerontokratik eğilimlerin içişleri bakanlığı için de geçerli olduğunu göstermektedir.

Grafik 1. İçişleri Bakanlarının Görev Sürelerindeki Yaş Ortalamalarına İlişkin Yüzdelik Dağılım Grafiği

Hakkı Behiç BAYİÇ (34), Ataullah ATAY (39), İbrahim Refet BELE (40), Oğuzhan ASİLTÜRK (40) ve Meral AKŞENER (41) görev süresindeki yaş ortalaması en düşük olan bakanlardır. Ayrıca bu isimlerin ilk üçü Milli Mücadele döneminde, diğer ikisi ise farklı koalisyon ortaklıklarında bakanlık yapmıştır ve tümü meclis içinden atanmıştır. Ali TANRIYAR (70), Halil İbrahim ÖZYÖRÜK (67), İsmet SEZGİN (64), Cahit BAYAR (64) ve Muzaffer ECEMİŞ (64) ise görev süresindeki yaş ortalaması en yüksek olan bakanlardır. Bu isimlerin son ikisi meclis dışından atanan bakanlar arasındadır.

Tablo 3. Türk Siyasi Hayatının Farklı Dönemlerindeki İçişleri Bakanı Yaş Ortalamaları

Dönem	*Yaş Ortalaması*	*Dönem*	*Yaş Ortalaması*	*Dönem*	*Yaş Ortalaması*
Milli Mücadele	42,1	Demokrat Parti	55,4	1980 - 2002	55,5
Tek Parti	54,3	1960 - 1980	52,3	AK Parti	55,7

Tablo 3'te yaş kriterine ilişkin dağılım dönemsel açıdan gruplandırılmıştır. Buna göre 42,1 ile içişleri bakanı yaş ortalamasının en düşük olduğu dönemin Milli Mücadele dönemi olduğu görülmektedir. Bir varoluş mücadelesinin verildiği ve o dönem parlamentosunda yer alan temsilcilerin çoğunluğunun genç olduğu düşünüldüğünde, bu sonucun sürpriz olmadığı iddia edilebilir. Söz konusu ortalamanın en yüksek olduğu dönem ise 55,7 ile AK Parti dönemidir. Ancak 1980 - 2002, Tek Parti ve Demokrat Parti dönemlerindeki ortalamalar da AK Parti dönemindeki ortalamaya çok yakındır. Bu açıdan yaş ortalamasının yüksek oluşu ile AK Parti döneminin dinamikleri arasında diğer dönemlerden farklılık arz eden anlamlı bir ilişkinin bulunması güçtür.

3.5.2. Cinsiyet

Türk toplumunda siyaset, genellikle erkek egemen bir alan olarak görülmektedir. Bununla bağlantılı olarak, siyasetin en önemli ve icracı alanında yer alan bakanlıklarda da kadın bakan sayısının oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Yüz yıllık süreçte içişleri bakanlığı görevini üstlenen yetmiş dört kişiden yalnızca birinin kadın olması (Meral AKŞENER) ve onun da bu görevi yalnızca yedi buçuk ay sürdürebilmesi, bu yetersizliğin önde gelen kanıtlarından biridir.

Cinsiyet dağılımının bu denli asimetrik olmasında genel anlamda siyasi temsil açısından kadınların dezavantajlı olmaları önemli bir etkendir. Ancak içişleri bakanlığının görev ve yetki alanlarının -özellikle asayiş, emniyet ve güvenlik- eril özellikleri çağrıştırması da bu dağılımda etkili olabilmektedir. Nitekim kadın bakan atamalarında çoğunlukla aile, çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar gibi gruplara yönelinen sosyal yönlü bakanlıkların ön plana çıkması, bu iddiayı desteklemektedir.

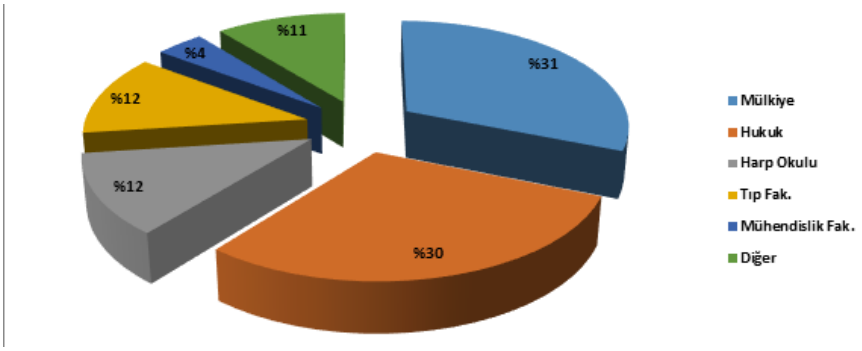
3.5.3. Eğitim Durumu

1920 - 2020 yılları arasında içişleri bakanlığı görevini üstlenen yetmiş dört kişinin tamamının yükseköğrenim tahsili bulunmaktadır. Bitirdikleri okul veya fakülte açısından ortaya çıkan dağılım, Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. İçişleri Bakanlarının Eğitim Durumlarına İlişkin Dağılım Tablosu

Okul / Fakülte	*Bakan Sayısı*	*Okul / Fakülte*	*Bakan Sayısı*	*Okul / Fakülte*	*Bakan Sayısı*
Mülkiye	23	Mühendislik Fak.	3	Edebiyat Fak.	1
Hukuk	22	Ziraat Fak.	2	Ticaret YO	1
Harp Okulu	9	İktisat - İşletme Fak.	2	Polis YO	1
Tıp Fak.	9	Eczacılık Fak.	1		

Tablo 4'teki veriler, içişleri bakanlarının eğitim durumu dağılımında mülkiye mezunlarının %31, hukuk mezunlarının %30, harp okulu ve tıp fakültesi mezunlarının %12'şer ve mühendislik fakültesi mezunlarının %4 oranında olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Grafik 2). Ayrıca diğer kategorisinde yer alan okullar arasında ziraat, iktisat - işletme, eczacılık ve edebiyat fakülteleri ile ticaret ve polis yüksekokulu yer almaktadır.

Grafik 2. İçişleri Bakanlarının Eğitim Durumlarına İlişkin Yüzdelik Dağılım Grafiği

Bu dağılıma etki eden faktörlerin başında, şüphesiz mülkiye ve hukuk programlarının zaten devlete yönetici ve bürokrat yetiştirme amacı taşıyan okullar olması gelmektedir. Bu çerçevede söz konusu programlardan mezun olan bürokratlar, yıllarca devletin çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra ya istifa edip siyasete girerek, ya da meclis dışından atanarak içişleri bakanlığı görevini ifa edebilmektedir. Harp okulu mezunlarının bu kadar fazla oluşunda ise üç etken rol oynamaktadır. Birinci ve en temel etken, bakanlığın ilk otuz yılında görev yapan bakanların birçoğunun II. Meşrutiyet dönemi eğitim sisteminin birer ürünü olmalarıdır. Harp okulu mezunu dokuz bakandan altısının (Abdulkadir Cami BAYKUT, İbrahim Refet BELE, Ali Fethi OKYAR, Mehmet Recep PEKER, Mehmet Cemil UYBADİN ve İbrahim Şükrü Sökmen SÜER) Milli Mücadele ve Tek Parti dönemlerinde görev yapması bununla açıklanabilmektedir. Çünkü bu dönemde ister bürokrasi ister tıp hekimliği hatta isterse mühendislik arzu eden tüm öğrenciler harp okuluna devam etmektedir. Bu açıdan harp okulu, o dönemin şartlarındaki en nitelikli eğitimi veren kurum olarak kabul edilmektedir. İkinci etken ise demokrasinin kesintiye uğradığı askerî darbe dönemlerinde (1960 - 1961 ve 1980 - 1983) bakanlıklara askerlerin atanması (Muharrem İhsan KIZILOĞLU ve Selahattin ÇETİNER) ve bunların da doğal olarak harp okulu mezunu olmalarıdır. Son etken ise İrfan ÖZAYDINLI örneğinde olduğu gibi ordu mensuplarının emekli olduktan sonra siyasete girerek meclis içinden bakan olarak atanmalarıdır.

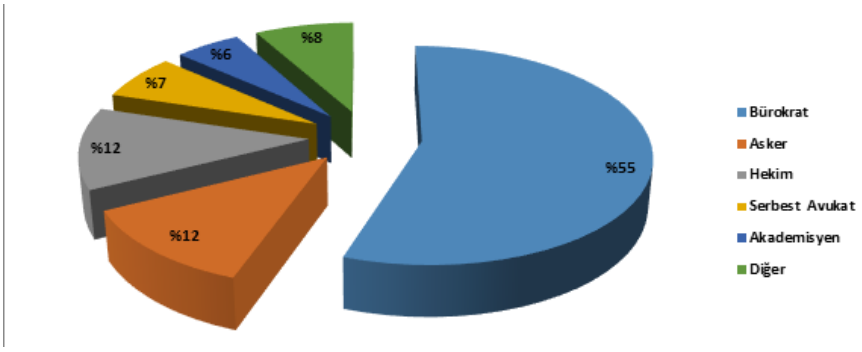
3.5.4. Meslek

İçişleri bakanlarının mesleklerine ilişkin dağılımda bürokrat, asker, hekim, serbest avukat ve akademisyen meslekleri öne çıkmaktadır. Söz konusu dağılım, Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. İçişleri Bakanlarının Mesleklerine İlişkin Dağılım Tablosu

Meslek	*Bakan Sayısı*	*Meslek*	*Bakan Sayısı*	*Meslek*	*Bakan Sayısı*
Bürokrat	41	Akademisyen	4	Gazeteci	1
Asker	9	Mühendis	1	Bankacı	1
Hekim	9	Serbest Eczacı	1	İş İnsanı	1
Serbest Avukat	5	Serbest Muhasebeci	1		

Tablo 5'teki verilerden hareketle, içişleri bakanlarının mesleklerine ilişkin dağılımda bürokratların %55, askerlerin ve hekimlerin %12'şer, serbest avukatların %7 ve akademisyenlerin %6 oranında olduğu görülmektedir (Grafik 3). Dağılımda yer alan diğer meslekler ise mühendis, serbest eczacı, serbest muhasebeci, gazeteci, bankacı ve iş insanıdır.

Grafik 3. İçişleri Bakanlarının Mesleklerine İlişkin Yüzdelik Dağılım Grafiği

Dağılıma etki eden faktörler, yukarıda yer alan eğitim durumuna ilişkin göstergelerle paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda içişleri bakanlarının yarıdan fazlasının, bakanlık kariyeri öncesinde çeşitli kademelerde bürokratlık görevi üstlendikleri gözlemlenmektedir. Bu kişilerin bir bölümü bürokratlıktan istifa edip siyasete girdikten sonra meclis içinden, diğer kısmı ise görevleri esnasında meclis dışından atanmıştır. Hekimlerin ve serbest avukatların oranı ise bu grupların aktif siyasete katılımlarıyla (ulusal ve yerel seçimlerdeki adaylıklarıyla) paralellik arz etmektedir.

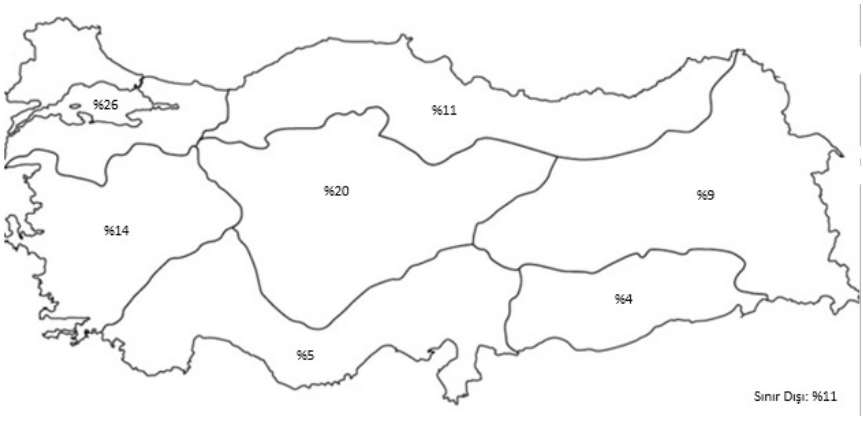
3.5.5. Doğum Yeri

Yüz yıllık süreçte içişleri bakanlığı görevini üstlenen kişilerin doğum yeri dağılımına bakıldığında doğum yerlerinin yedi coğrafi bölgenin tümünü içerdiği ve buna ek olarak aralarında Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında doğan kişilerin de varlığı göze çarpmaktadır. Bakanların doğum yerlerinin coğrafi bölgelere dağılımı, Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. İçişleri Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin Dağılım Tablosu

Doğum Yeri	*Bakan Sayısı*	*Doğum Yeri*	*Bakan Sayısı*	*Doğum Yeri*	*Bakan Sayısı*
Marmara	19	Karadeniz	8	Güneydoğu Anadolu	3
İç Anadolu	15	Doğu Anadolu	7	Sınır Dışı	8
Ege	10	Akdeniz	4		

Tablo 6'daki verilere göre doğum yeri dağılımı açısından en yüksek orana sahip olan bölgenin Marmara (%26) olduğu, onu %15 ve %10'luk oranlarla sırasıyla İç Anadolu ve Ege bölgelerinin takip ettiği görülmektedir. Diğer yandan, bu dağılımda en düşük orana sahip bölgeler ise sırasıyla Güneydoğu Anadolu (%4), Akdeniz (%5) ve Doğu Anadolu (%9) bölgeleridir. Hatta bu üç bölgenin oranları ülke sınırları dışında doğanların oranından bile düşüktür (Harita 1).

Harita 1. İçişleri Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin Yüzdelik Dağılım Haritası

Yetmiş dört içişleri bakanının doğduğu illere göre oluşturulan sayısal dağılımda ise öne çıkan illerin; İstanbul (10), Ankara (4), Aydın (4) ve Erzurum (3) olduğu görülmektedir (Harita 2). Sınır dışında kalan şehirler ise Selanik, Kavala, Kos Adası, Üsküp, Pirlepe, Şumnu, Bağdat ve Geylan'dır.[5]

Harita 2. İçişleri Bakanlarının Doğum Yerlerine İlişkin İl Dağılım Haritası

Doğum yeri dağılımı ile iktidar dönemleri arasındaki ilişkiye değinilecek olursa göze çarpan en belirgin bulgu, sınır dışında doğan bakanların ikisi haricindekilerin Milli Mücadele ve Tek Parti dönemlerinde atanmış olmasıdır. Bu durum Osmanlı'nın son dönemindeki askerî ve bürokratik yapılanmada ve Milli Mücadele hareketinde, şu anki sınırların dışında kalan topraklarda doğan kişilerin aktif olmasının bir sonucudur. Nitekim bu şehirler, söz konusu bakanların doğdukları tarihlerde imparatorluk sınırları içerisindedir. İkinci bulgu ise bakanların doğum yerine ilişkin dağılımda her bölgenin yer aldığı dönemlerin 1960 - 1980 ve 1980 - 2002 dönemleri olmasıdır. Şüphesiz, bu çeşitlikte söz konusu dönemlerin idari açıdan gösterdiği heterojenlik rol oynamaktadır. Çünkü bu dönemlerde askerî idare, tek başına iktidar, koalisyon hükümeti ve teknokrat hükümeti gibi idare biçimlerinin her biri yaşanmıştır.

İktidar dönemleri ile doğum yeri dağılımı açısından ulaşılan diğer ilgi çekici bulgular ise şunlardır:

- Milli Mücadele ve Tek Parti dönemlerinde görev yapan içişleri bakanları arasında doğum yeri Akdeniz veya Güneydoğu Anadolu olan birisi bulunmamaktadır.

[5] Bu şehirler, günümüzde şu ülkelerin sınırlarında yer almaktadır: Selanik, Kavala ve Kos Adası (Yunanistan), Üsküp ve Pirlepe (Kuzey Makedonya), Şumnu (Bulgaristan), Bağdat (Irak) ve Geylan (İran)'dır.

• Demokrat Parti döneminde görev yapan içişleri bakanları ya Ege ya da Marmara bölgesinde doğmuştur.

• AK Parti döneminde görev yapan içişleri bakanları arasında doğum yeri Ege veya Akdeniz olan birisi bulunmamaktadır.

• Güneydoğu Anadolu bölgesi doğumlu üç bakandan ikisi AK Parti tarafından meclis içinden, diğer bakan ise teknokratlar hükümeti döneminde meclis dışından atanmıştır. Dolayısıyla meclis içi atama yoluyla siyasetçiler arasından Güneydoğu Anadolu bölgesi doğumlu bakanları göreve getiren tek siyasi parti AK Parti'dir.

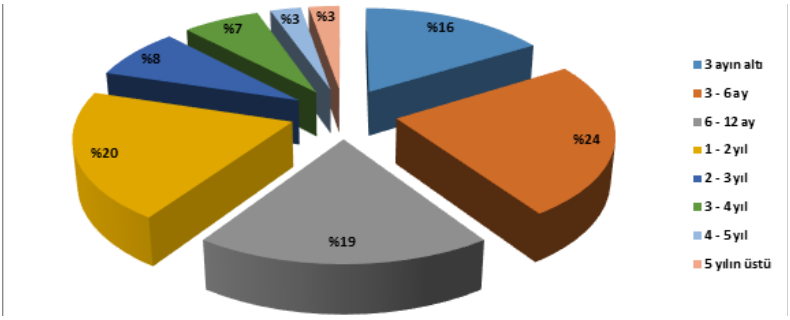
3.5.6. Görev Süresi

2 Mayıs 1920'den 2 Mayıs 2020'ye kadar kişi başına düşen içişleri bakanı görev süresi ortalaması 480 gündür. Görev sürelerine ilişkin dağılım Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. İçişleri Bakanlarının Görev Sürelerine İlişkin Dağılım Tablosu

Görev Süresi	*Bakan Sayısı*	*Görev Süresi*	*Bakan Sayısı*	*Görev Süresi*	*Bakan Sayısı*
3 ayın altı	12	1 - 2 yıl	15	4 - 5 yıl	2
3 - 6 ay	18	2 - 3 yıl	6	5 yılın üstü	2
6 - 12 ay	14	3 - 4 yıl	5		

Tablo 7, içişleri bakanlarının %24'ünün 3 - 6 ay arasında, %20'sinin 1 - 2 yıl arasında, %19'unun 6 - 12 ay arasında ve %16'sının ise 3 ayın altında görev yaptıklarını göstermektedir. Bu bağlamdaki en düşük oranlar ise %3'er ile 4 - 5 yıl arası ve 5 yılın üstünde görev yapan bakanları temsil etmektedir (Grafik 4).

Grafik 4. İçişleri Bakanlarının Görev Sürelerine İlişkin Yüzdelik Dağılım Grafiği

İçişleri bakanlığı görevini en uzun süre ifa eden bakanlar; Şükrü KAYA (4027 gün), Abdülkadir AKSU (2445 gün), Namık GEDİK (1804 gün), Mehmet Faruk SÜKAN (1372 gün) ve Süleyman SOYLU (1339 gün[6])'dur. Bu açıdan ortaya çıkan en temel bulgu, söz konusu beş ismin de tek başına iktidar dönemlerinde bakanlık yapmış olmasıdır. Buradan hareketle, tek başına iktidar olan hükümetlerde içişleri bakanı görev süresinin diğerlerine oranla uzayacağı öne sürülebilir. Diğer yandan, bu görevi en az süre ifa eden bakanlar ise Nazım ÖZTELLİ (2 gün), Hakkı Behiç BAYİÇ (21 gün), Mustafa Necdet UĞUR (30 gün), Vecdi İLHAN (35 gün) ve Orhan EREN (39 gün)'dir. Bu isimlerin ilk ikisi Milli Mücadele döneminde, diğer üçü ise hükümet krizlerinin yaşandığı 1970'lerde bakanlık yapmıştır.

Öte yandan, görev süresi dağılımında 3 ay altı ve 3 - 6 ay kategorilerine ilişkin oranların bu denli yüksek çıkmasında rol oynayan bir başka faktör mevcuttur. Bu faktör, 1982 Anayasasının 114. maddesinde yer alan bir hükümdür. Bu hükme "Atanma Şekli" başlığında değinilecektir.

3.5.7. Diğer Bakanlıklardaki Bakanlık Deneyimi

Bu başlıkta yetmiş dört içişleri bakanının farklı hükümetlerde diğer bakanlıklardaki bakanlık deneyimleri incelenmiştir. Bu çerçevede içişleri bakanlarının icra ettikleri farklı bakanlıkların sayısına ilişkin dağılım Tablo 8'de sunulmaktadır.

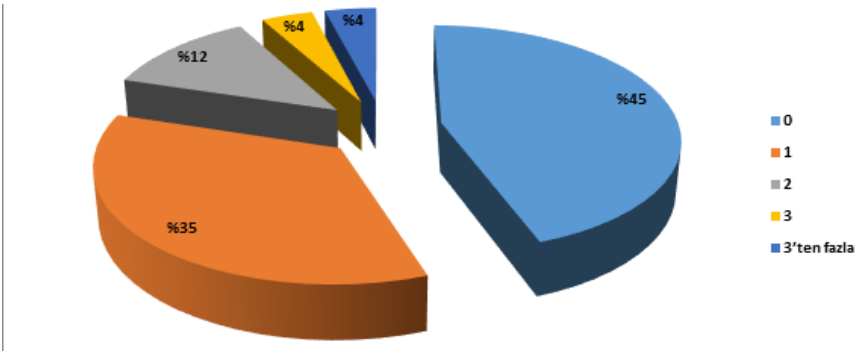
Tablo 8. İçişleri Bakanlarının İcra Ettikleri Farklı Bakanlıkların Sayısına İlişkin Dağılım Tablosu

Diğer Bakanlıklardaki Görev Sayısı	*Bakan Sayısı*	*Diğer Bakanlıklardaki Görev Sayısı*	*Bakan Sayısı*
0	33	3	3
1	26	3'ten fazla	3
2	9		

Bakanlardan otuz üçü yalnızca İçişleri Bakanlığı yapmışken, kalan kırk biri farklı hükümetlerde başka bakanlıklar da icra etmiştir. Buna ilişkin yüzdelik dağılıma bakıldığında yalnızca içişleri bakanlığı yapanların %45 oranında olduğu görülmektedir. Bunun yanında bir bakanlık daha yapanların %35, iki bakanlık

[6] Araştırmanın tarihsel çerçevesiyle uyumluluk arz etmesi açısından bu sayının hesaplanmasında görev sonu olarak İçişleri Bakanlığının yüzüncü yıl dönümü olan 2 Mayıs 2020 tarihi ölçüt alınmıştır.

daha yapanların %12, 3 ve 3'ten fazla bakanlık yapanların ise %4'er oranlarında olduğuna ulaşılmıştır (Grafik 5).

Grafik 5. İçişleri Bakanlarının İcra Ettikleri Farklı Bakanlıkların Sayısına İlişkin Yüzdelik Dağılım Grafiği

İçişleri bakanlığı yapmış kişilerin arasında bu bakanlığın dışında farklı en çok bakanlık yapan kişi Nahit MENTEŞE (6)'dir. Başbakan yardımcılığı, ulaştırma, milli eğitim, turizm ve tanıtma, enerji ve tabii kaynaklar ve gümrük ve tekel bakanlıklarını üstlenen MENTEŞE'yi, beş farklı bakanlıkla Mehmet Recep PEKER ve dört farklı bakanlıkla İsmet SEZGİN takip etmektedir. İçişleri Bakanlarının icra ettikleri farklı bakanlıklara ilişkin dağılım Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. İçişleri Bakanlarının İcra Ettikleri Farklı Bakanlıklara İlişkin Dağılım Tablosu

Bakanlık	*Bakan Sayısı*
Milli Savunma Bakanlığı	7
Devlet Bakanlığı	6
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı / İmar ve İskân Bakanlığı	6
Başbakan Yardımcılığı	5
Orman Bakanlığı / Tarım ve Orman Bakanlığı / Tarım Bakanlığı / Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	5
Gümrük ve Tekel Bakanlığı / Gümrük ve Ticaret Bakanlığı / Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	5
Adalet Bakanlığı	5
Başbakanlık	4
Maliye Bakanlığı	4

Milli Eğitim Bakanlığı	4
Sağlık Bakanlığı	4
Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı / Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	3
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	3
Gençlik ve Spor Bakanlığı	2
Ulaştırma Bakanlığı	2
Dışişleri Bakanlığı	1
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	1
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	1

Tablo 9'da en çok ön plana çıkan bakanlıkların milli savunma bakanlığı, devlet bakanlığı ve bayındırlık ve iskân bakanlığı olduğu görülmektedir. İçişleri bakanlarının, farklı hükümetlerde başbakanlık, başbakan yardımcılığı, devlet bakanlığı ve milli savunma bakanlığı gibi bakanlıkları da üstlenmeleri, içişleri bakanlığının prestij ve siyasi kariyer açısından önemini gözler önüne sermektedir.

3.5.8. Atanma Şekli

İçişleri bakanlarının atanma şekline ilişkin dağılımda ise bakanların meclis içinden ya da meclis dışından seçilmeleri temel kriterdir. Meclis içinden atanma, parlamenter sistemin bir özelliği olarak milletvekilliğini ve siyasetçiliği sembolize etmektedir. Meclis dışından atama ise askerî idareleri, hükümet krizlerini, seçim hükümetlerini ve 1982 Anayasasının "Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu" başlıklı 114. maddesi[7] gereği seçim dönemi içindeki tarafsız bakanları[8] ifade etmektedir. Bunun yanında istisnai de olsa, sivil siyasetin olağan dönemlerinde başbakanların meclis dışından atamaları söz konusu olmuştur.

Yüz yıllık süreçte görev yapan yetmiş dört içişleri bakanından elli dokuzu (%80) meclis içinden, on beşi (%20) ise meclis dışından atanmıştır. Meclis dışından atanan on beş kişinin;

- Yedisi 1982 Anayasasının 114. maddesi gereği seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce atanan tarafsız bakanlardır (Ahmet Kemal SELÇUK,

[7] Bu maddede şu hüküm yer almaktadır: "*TBMM genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi hâlinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara TBMM* içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır."

[8] Bu hüküm çerçevesinde atanan tarafsız bakanların tümü meclis dışından atanmıştır.

Sabahattin ÇAKMAKOĞLU, Teoman ÜNÜSAN, Kutlu AKTAŞ, Muzaffer ECEMİŞ, Osman GÜNEŞ, Sebahattin ÖZTÜRK).

• Üçü teknokratlar hükümetlerinin (1971 - 1974) teknokrat bakanlarıdır (Hamdi ÖMEROĞLU, Hasan Ferit KUBAT ve Mukadder ÖZTEKİN).

• İkisi 1982 Anayasasının 114. Maddesi gereği seçimin yenilenmesi (erken seçim) kararının ardından beş gün içinde atanan tarafsız bakanlardır (Cahit BAYAR ve Selami ALTUNOK).

• İkisi askerî idarelerin (1960 - 1961 ve 1980 - 1983) asker bakanlarıdır (Muharrem İhsan KIZILOĞLU ve Selahattin ÇETİNER).

• Biri askerî idarenin (1960 - 1961) teknokrat bakanıdır (Ali Nasir ZEYTİNOĞLU).

Özetle, meclis dışından atanan içişleri bakanlarının büyük bir çoğunluğunun 1982-2018 dönemi içinde atandığı ve bunun nedeninin de 1982 Anayasasının 114. maddesi olduğu görülmektedir. Bu durum aynı zamanda meslek dağılımındaki bürokrat ve eğitim durumu dağılımındaki mülkiye ve hukuk kategorilerinin oransal açıdan yüksek olmasına yol açmıştır.

SONUÇ

Türk idare tarihinde içişleri bakanlığı farklı isim ve örgütlerle varlığını sürdürmüştür. Osmanlı klasik döneminde içişleri bağlamında değerlendirilebilecek faaliyetler Sadâret makamı bünyesinde yürütülmüştür. Klasik örgütlenmeden modern bürokrasiye geçiş aşamasında ise bir süre Sadâret Kethüdâlığı yapılanması bu faaliyetlerden sorumlu olmuştur. Bu açıdan içişleri bakanlığının kökeninin Sadâret Kethüdâlığına dayandığı öne sürülebilir. 1836'da bakanlık tipi örgütlenmeye geçişle birlikte önce Umur-ı Mülkiye Nezâreti, kısa bir süre sonra da Dâhiliye Nezâreti adını alan içişleri bakanlığı; Osmanlı'nın son döneminde iki kez Sadâret bünyesine katılmak suretiyle kapatılmıştır. Son olarak, 1877'de yeniden kurulan Dâhiliye Nezâreti Osmanlı'nın yıkılışına kadar varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet dönemindeki içişleri bakanlığı örgütlenmesinin temelini ise TBMM'nin açılmasının ardından 2 Mayıs 1920'de kurulan Dâhiliye Vekâleti oluşturmaktadır. Her ne kadar cumhuriyetin ilanından önce kurulmuş olsa da, bu dönemde bakanlık yapan kişiler cumhuriyet dönemi bakanları arasında kabul

edilmektedir. Günümüze kadar iki isim değişikliğiyle gelen içişleri bakanlığı, aynı zamanda tarihsel süreçte yetki ve sorumluluk açısından birçok yapısal reforma tabi tutulmuştur. Bu çerçevede, birçok bakanlığı bünyesinden çıkarmış ve güncel gelişmeler sonucunda birçok faaliyeti yetki alanında toplamıştır.

2 Mayıs 2020 tarihi itibariyle yüz yılını dolduran T.C. İçişleri Bakanlığında, bu süre zarfında toplam yetmiş dört kişi bakanlık görevini icra etmiştir. Bu kişilere yönelik veri taramaları sonucunda içişleri bakanı profili açısından birtakım bulgulara ulaşılmıştır. Bunlardan ilki, Türk siyasi kültüründeki gerontokratik eğilimlerin içişleri bakanlığı için de geçerli olduğudur. Milli Mücadele dönemi hariç tüm dönemlerde içişleri bakanı yaş ortalamalarının ellinin üstünde olduğuna tanıklık edilmiştir. Benzer şekilde, cinsiyet dağılımı da Türk siyasi kültürüne ilişkin erillik varsayımlarıyla paralellik arz etmektedir. Yetmiş dört bakan arasından yalnızca birinin kadın oluşu bu iddiayı güçlendirmektedir. Üçüncü olarak, bakanların eğitim durumuna ilişkin dağılımda, tümünün yükseköğretim mezunu olduğu ve ezici çoğunluğunun mülkiye ve hukuk programlarını bitirdiği görülmektedir. Bu durum, söz konusu programların zaten devlete yönetici ve bürokrat yetiştirme amacı taşıyan okullar olmasıyla açıklanabilir. Hatta bunun bir sonucu olarak meslek dağılımında yarıdan fazla bir çoğunluğu bürokratların oluşturduğu gözlemlenmektedir. Çünkü içişleri bakanlarının çoğu, bakanlık kariyeri öncesinde çeşitli kademelerde bürokratlık görevi üstlenmiştir. Bu kişilerin bir bölümü bürokratlıktan istifa edip siyasete girdikten sonra meclis içinden atanmış, diğer kısmı ise görevleri esnasında meclis dışından atanmıştır.

Öte yandan, yüz yıllık süreçte içişleri bakanı olarak görev yapan kişilerin doğum yeri dağılımında yedi coğrafi bölgenin tümünün yer aldığı göze çarpmaktadır. Ancak bununla birlikte, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde doğanların, diğer bölgelerde doğanlara kıyasla daha az olduğu tespit edilmiştir. Yine yüz yıllık dönemde kişi başına düşen içişleri bakanı görev süresi ortalamasının 1,3 yıl olduğuna ulaşılmış ve bakanların yarısından fazlasının 1 yıldan az süreyle bu görevi icra ettiğine tanıklık edilmiştir. Bakanlık süresi en fazla olan kişilerin tümünün tek başına iktidar olan hükümetlerde görev yapması, hükümet istikrarı ile içişleri bakanı görev süresi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca içişleri bakanlarının yarısından fazlası diğer bakanlıklarda da bu görevi üstlenmiştir. Bu bağlamda

içişleri bakanlarının, farklı hükümetlerde başbakanlık, başbakan yardımcılığı, devlet bakanlığı ve milli savunma bakanlığı gibi bakanlıkları da üstlenmeleri, içişleri bakanlığının prestij ve siyasi kariyer açısından önemini ortaya koymaktadır. Son olarak, içişleri bakanlarının yalnızca %20'sinin meclis dışından atandığı ve bunların büyük bir çoğunluğunun 1982-2018 dönemi içinde atandığı görülmüştür. Kuşkusuz, buna yol açan faktör, 1982 Anayasasının 114. maddesidir. Bu madde aynı zamanda meslek dağılımındaki bürokrat ve eğitim durumu dağılımındaki mülkiye ve hukuk kategorilerinin de oransal açıdan yükselmesine yol açmıştır.

İçişleri bakanı profiline ulaşmayı ve elde edilen bulgulara etki eden faktörleri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın 1920 - 2020 yılları arasını kapsadığı ve söz konusu dönemde meclis hükümeti, parlamenter ve rasyonelleştirilmiş parlamentarizm sistemlerinin uygulandığı unutulmamalıdır. 24 Haziran 2018 Genel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından uygulamaya geçen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Modelinin, gelecekte bu profili ne yönde etkileyeceğini zaman gösterecektir.

KAYNAKÇA

1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018), Resmi Gazete, Tarih: 10.07.2018, Sayı: 30474.

Altunok, H. (2018), "Bakan", Y.M. Işıkçı ve E. Alacadağlı (eds.), Kamu Yönetimi Ansiklopedisi, 1. Baskı içinde (48-52), Ankara: Astana Yayınları.

Aslantaş, M.E. & Demir, R. (2015), "1980'den Günümüze İçişleri Bakanlığı", M. Çelik (ed.), T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), 1. Baskı içinde (420-610), Ankara: TİAV Yayınları.

Bal, H. & Çolak, Ç. (2017), "Türk Modernleşmesini 'Devletin Bekası' Kavramı Üzerinden Okumak", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (35), 421-442.

Başa, Ş. (2015), "Dâhiliye Vekâleti Kuruluş ve Kurumsallaşma Dönemi 1920-1930", M. Çelik (ed.), T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), 1. Baskı içinde (18-141), Ankara: TİAV Yayınları.

Bozkurt, Ö. (2014), "Bakanlık", Ö. Bozkurt, T. Ergun ve S. Sezen (eds.), Kamu Yönetimi Sözlüğü, 3. Baskı içinde (23-25), Ankara: TODAİE Yayınları.

Bulut, Y. & Akın, S. & Kurt, Z. (2019), "İçişleri Bakanlığı", M. Altunok, H. Altunok, F. Bakırcı, F.G. Gedikkaya ve A. Aydın (eds.), Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklar Tarihi, 1. Baskı içinde (425-446), Ankara: TİAV Yayınları.

Çapar, S. (2015), "1930-1946 Döneminde Dâhiliye Vekâleti", M. Çelik (ed.), T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), 1. Baskı içinde (142-224), Ankara: TİAV Yayınları.

Çolak, Ç. (2016), "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İdari Reform Hareketleri Üzerine Bir Değerlendirme", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(23), 397-416.

Demir, N. (2015), "İçişleri Bakanlığı 1960-1980 Dönemi", M. Çelik (ed.), T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), 1. Baskı içinde (324-419), Ankara: TİAV Yayınları.

Ergun, T. (2014), "Bakan", Ö. Bozkurt, T. Ergun ve S. Sezen (eds.), Kamu Yönetimi Sözlüğü, 3. Baskı içinde (21), Ankara: TODAİE Yayınları.

Findley, C.V. (2014), Modern Türkiye Tarihi: İslam, Milliyetçilik ve Modernlik (1789-2007), G. Ayas (çev.), 3. Baskı İstanbul: Timaş Yayınları.

Heywood, A. (2012), Siyasetin Temel Kavramları, H. Özler (çev.), Ankara: Adres Yayınları.

İpşirli, B. (1993), "Dâhiliye Nezâreti", TDV İslâm Ansiklopedisi, 8. Cilt içinde (414-416), İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Karaer, T. (1990), "Türk Kamu Yönetiminde Devlet Bakanlığı Sorunu", Amme İdaresi Dergisi, 23(2), 47-74.

Karpat, K.H. (2013), Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Lamba, M. & Aktel, M. & Altan, Y. & Kerman, U. (2014), "Türkiye'de Bakanlık Tipi Örgütlenme: Tarihsel ve Yasal Süreç", Yönetim ve Ekonomi, 21(1), 173-189.

Lewis, B. (2010), Modern Türkiye'nin Doğuşu, B.B. Tuna (çev.), 4. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları.

Ortaylı, İ. (2010), Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi, 3. Baskı, Ankara: Cedit Neşriyat.

Ortaylı, İ. (2014), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, 41. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Parlak, B. (2011), Kamu Yönetimi Sözlüğü, Bursa: MKM Yayıncılık.

Saylam, A. & Öktem, M.K. (2015), "Türk Kamu Yönetiminde Hizmet Bakanlığı Modeliyle Yeniden Yapılanma: Retrospektif Bir Yaklaşım Mı?", Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 5(1), 1-20.

Saylam, A. (2017), "Erken Türkiye Cumhuriyeti Döneminde İktisadi Bağımsızlığı Sağlama Misyonuyla Ticaret Vekâleti (05.03.1924- 21.01.1928)", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (36), 19-46.

Sencer, M. (1984), "Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetsel Gelişmeler", Amme İdaresi Dergisi, 17(2), 46-71.

T.C. İçişleri Bakanlığı (2020), İçişleri Bakanlığı Tarihçesi, Ankara, https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanligi-tarihcesi (Erişim Tarihi: 22.07.2020).

Tekin, Y. & Okutan, M.Ç. (2011), Türk Siyasal Hayatı, Ankara: Orion Kitabevi.

Terzi, M.A. (2015), Türk Devlet Geleneğinde Bürokrasi, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Tunç, A. (2019), "Devlet Bakanlığı", M. Altunok, H. Altunok, F. Bakırcı, F.G. Gedikkaya ve A. Aydın (eds.), Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklar Tarihi, 1. Baskı içinde (219-251), Ankara: Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları.

Url (2020), https://www.biyografya.com/ (Erişim Tarihi: 23.07.2020).

Yıldırım, Ş. (2015), "1946-1960 Döneminde İçişleri Bakanlığı", M. Çelik (ed.), T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), 1. Baskı içinde (227-323), Ankara: TİAV Yayınları.